

**ЩОДО ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ ДО ДОВІЧНОГО
ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА КОРОТКОСТРОКОВІ ВИЇЗДИ
ЗА МЕЖІ КОЛОНІЇ**

Топчій В. В.

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
директор навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
м. Ірпінь, Україна*

Топчій О. В.

*доктор юридичних наук, доцент, заслужений діяч науки і техніки України
професор кафедри англійської філології та методики викладання
іноземної мови факультету іноземних мов
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Як показує практика, в основу правообмежень для засуджених покладено рівень їх суспільної небезпеки, а в основу процесу виконання – відбування – режим забезпечення та реалізації тих чи інших правообмежень. При цьому режим складає базис такого елемента мети покарання, як кара (ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу (КК) України), а останнє є невід’ємною частиною та сутністю в цілому кримінальної відповідальності.

У науковій літературі під карою розуміють орієнтацію законодавцем суду на застосування до засудженого такого комплексу правообмежень і свобод, який буде відчутним і водночас достатнім для досягнення основних цілей покарання – виправлення цієї особи, а також здійснення заходів спеціальної (щодо конкретно взятого засудженого) та загальної (відносно інших громадян, які не притягались до кримінальної відповідальності) превенції (запобігання вчиненню нових злочинів (кримінальних правопорушень)) [1, с. 107].

Натомість, термін «кримінальна відповідальність» тлумачиться ученими як передбачені санкціями відповідних норм кримінального права наслідки особистого, майнового чи організаційного характеру, яких зазнає винна у вчиненні кримінального правопорушення особа на підставі закону та рішення суду [2, с. 255–259].

У свою чергу, поняття «режим» дано у ч. 1 ст. 102 КВК, сутність якого зводиться до встановленого в законі порядку виконання – відбування того чи іншого кримінального покарання (ст. 51 КК), призначеного для засудженого судом [3, с. 564–579]. При цьому

однією з функцій режиму є каральна, яка покликана особою, яка відбуває покарання, стримувати від вчинення нових злочинів не лише шляхом залякування, а й стимулюванням її до виправлення та отримання певних пільг і законних благ [3, с. 579].

Таким чином, сутність, зміст, обсяг тощо правообмежень відносно засуджених (у даному випадку – до довічного позбавлення волі) – це комплекс заходів юридичного, технічного, індивідуального та іншого спрямування, який формується на підставі загального (у виді поняття юридичної та кримінальної відповідальності), спеціального (шляхом закріплення у законі такої мети покарання і кримінально-виконавчого законодавства (ч. 1 ст. 1 КВК)) та одиничного (обмеження прав, законних інтересів і свобод винної у вчиненні злочину особи) підходів на законодавчому, правоохоронному та правозастосовному рівнях, у зв'язку з необхідністю захисту інтересів особи, суспільства і держави у процесі виконання – відбування покарань.

З огляду цього, можна зробити висновок про те, що навіть при наявності визначених у законі виняткових особистих обставин (ст. 111 КВК) засуджений до довічного позбавлення волі не має права на короточасний виїзд за межі колонії, позаяк ступінь тяжкості вчиненого ним кримінального правопорушення (ст. 12 КК), характер і ступінь суспільної небезпеки даної категорії осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності [1, с. 18], режим (кара) виконання – відбування даного виду покарання (ст. 151 КВК) юридичний факт та інші соціально-правові наслідки засудження винної особи (включаючи неможливість виїзду за межі колонії у випадках виняткових особистих обставин) – все це складає сутність і зміст правообмежень, які є необхідними і достатніми для досягнення визначеної мети покарання (ч. 2 ст. 50 КК) та мети кримінально-виконавчого законодавства України (ч. 1 ст. 1 КВК) – це реалії реалізації завдань кримінально-виконавчої політики як в Україні [4, с. 44–53], так і в цивілізованих зарубіжних державах, враховуючи, що в жодній із них на законодавчому рівні досліджуване у цій статті право засуджених не передбачено.

Література:

1. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 4-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С. С. Яценко. Київ : А.С.К., 2006. 848 с.

2. Теорія держави і права : підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2014. 368 с.

3. Кримінально-виконавче право України : підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. М. Джужи. Київ : Атіка, 2010. 752 с.

4. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча політика України : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т імені Василя Стефаника, 2019. 336 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-36>

ПРАЦЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, ПРАВО ЧИ ОBOB'ЯЗОК?

Усатий О. О.

*здобувач III рівня вищої освіти «доктор філософії»
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Проголошене Конституцією України право кожного на працю, породило розгорнуту дискусію з приводу наявності у засуджених такого права. Одні автори вважали, що на засуджених, хоча вони тимчасово обмежені в деяких правах, розповсюджувалося право на працю як і на всіх громадян України, а інші, оцінюючи історично встановлений у вітчизняній пенітенціарній системі принцип обов'язковості праці засуджених до позбавлення волі, відстоювали позицію, що засудженим взагалі не належить право на працю.

Незважаючи на спірність думок вчених-пенітенціаристів, ми схилиємось до того, що працю засуджених слід розглядати як похідне від конституційного права, хоч і обмежене в його здійсненні у зв'язку з їх перебуванням в умовах ізоляції від суспільства.

Праця засуджених до позбавлення волі врегульована чинним Кримінально-виконавчим кодексом (ст. ст. 118–122) і є важливою передумовою ефективного використання інших засобів їх виправлення і ресоціалізації. Згідно з Європейськими пенітенціарними правилами, праця в місцях позбавлення волі визнається позитивною складовою виправного впливу на засуджених.

Засуджені до позбавлення волі мають право працювати. Праця здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою – підприємцем або юридичною особою, для яких засуджені здійснюють виконання робіт чи надання послуг.

Засуджені до позбавлення волі, які мають заборгованість за виконавчими документами, зобов'язані працювати в місцях і на роботах,